

א. התוס' צדדו נפקותא בדבר; כיון שראובן בעל דין, יוכל לטעון 'אשתבע לי דלא פרעתיך' כשיודע שפרעו, משא"כ שמעון אין יכול לטעון זאת, שהרי אינו יודע אם פרע ראובן לבע"ח אם לאו. [ואעפ"י שבלאו הכי הבא ליפרע מנכסים משועבדים צריך לישבע, נפקא מינה כאשר פטרו שמעון משבועה זו].

עוד דנו התוס', כאשר הבע"ח אינו יכול למצוא עדים לקיים שטרו, ראובן יכול לטעון 'מזויף', משא"כ שמעון שאינו יודע הדבר.

ב. עדים הקרובים לשמעון אינם יכולים לחייב את הבע"ח, ואעפ"י שראובן הוא בעל הדין, סוף סוף יש ריוח לשמעון בעדותם. וכן עדים הקרובים לראובן אינם יכולים לקיים את שטרו של הבע"ח [אף אם ראובן לא היה יכול לדון עמו], שהרי יש לראובן נפקותא בעדות זו. ודוקא בשמכר באחריות, אבל שלא באחריות לא. (עפ"י תוס').

דפים צב — צג

קעד. ראובן מכר שדה לשמעון ויצאו עליה עוררים — עד מתי יכול לחזור בו הלוקח מהמקח?

אמר אביי: ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין (= עוררים) — עד שלא החזיק בה שמעון, יכול לחזור בו, משהחזיק בה, פירוש שהלך על מיצריה לראות מה היא צריכה — אינו יכול לחזור בו. ויש אומרים: אפילו מכר לו באחריות, אינו יכול לחזור בו לאחר שהחזיק בה (אעפ"י שאם נמצאת הקרקע שאינה שלו — חוזר עליו, כל עוד לא הוברר כן ולא כתבו לו שטר טירפא, אינו חוזר).

לפרש"י מדובר שעוד לא נתן מעות, (אבל נתן מעות — כבר קנה ושוב אין יכול לחזור). ורבנו תם פירש, אפילו נתן מעות וכגון שלא נקנתה השדה בכסף, דהיינו במקום שכותבים שטר. ומותר לחזור בו אף לכתחילה ואין בדבר משום 'מי שפרע', הואיל ומפסיד, שסבור שיגזולה ממנו. [ומשמע בתוס' לפי שיטה זו, שאם לא נתן מעות, אין מועילה חזקת 'דייש אמצרי' אלא צריך חזקה גמורה, נעל גדר ופרץ].

וריב"ם מפרש שכבר קנה השדה בקנין גמור, ואעפ"י כ' נתנו לו חכמים שהות לחזור בו כל עוד לא דייש אמצרי, שאז מגלה דעתו שמקבלה בכל ענין.

דף צג

קעה. א. מי שהיה נשוי שלש נשים ומת, אחת כתובתה מנה ואחת מאתים ואחת שלש מאות, ואין שם די נכסים — כיצד הן גובות?

ב. שנים שהטילו לכיס, זה מנה וזה מאתים — כיצד הם חולקים בשבח או נושאים בהפסד?

א. לסתם משנתנו, היא משנת רבי נתן, שעבוד הנכסים אינו חל על כל הנכסים לשלשת הכתובות אלא רק כשיעור סכום כל כתובה וכתובה, כלומר מנה אחד מהנכסים משועבד לשלש הכתובות, מנה שני משועבד רק לשתיים, ומנה שלישי משועבד לשלישית בלבד, הלכך ראשונה נוטלת שלישי מנה, שניה נוטלת שלישי מנה ועוד חצי מנה, ושלישית נוטלת שלישי מנה וחצי מנה ומנה שלם. [ואם בעל מאתים או בעלת שלש מאות סלקו עצמן מדין—ודברים עם בעלת מנה, בעלת המנה נוטלת חצי מנה ולא שלישי, ואולם בחצי מנה הנותר יש להן זכות חלוקה].

לדברי רבינא, אם תפסו מטלטלין לכתובתן, חולקים כחשבון הנ"ל בהתאם לתפיסה. כל תפיסה בפני עצמה נחלקת לפי החשבון; כגון שתפסו בתחילה שבעים וחמש — נוטלת כל אחת עשרים וחמש. תפסו שוב מאתים עשרים וחמש — ע"ה מתוכן נחלקים בשווה לכולן (שהרי לכולן יש עתה שעבוד על שבעים וחמש), נמצא ביד כל אחת מהן חמשים. מאה נוספים — נחלקים בין בעלת מאתים לבעלת שלש מאות,

וחמשים הנותרים — לבעלת שלש מאות בלבד. וזהו ששנינו של מנה נוטלת חמשים, של מאתים מנה ושל שלש מאות ששה של זהב, כלומר מאה עשרים וחמש זוז. רבי אומר: אין אני רואה דבריו של רבי נתן באלו אלא חולקות בשוה.

מפשט דברי רש"י משמע ששלש המנים משועבדים לבעלת מנה כשאר חברותיה, ונוטלת כל אחת מנה. וכן שיטת הרי"ף והרמב"ם. וכן נפסק בשלחן ערוך (ח"מ קד, ע). ואולם רבנו חננאל פירש, וכן הוכיחו התוס', שהשעבוד מתחלק כפי יחס החוב — ששית לראשונה, שתי ששית לשניה ושלש ששית לשלישית. (ע' באור מחלוקתם בקובץ שעורים. וע"ע באילת השחר).

ב. אמר שמואל: שנים שהטילו לכיס, זה מנה וזה מאתים — השכר לאמצע. ונחלקו אמוראים האם דין זה אמור רק בכגון שלקחו שור העומד להרישה, שאין חלקו של זה מועיל כלום בלא חלקו של זה, לכן חולקים בשוה (רבה), או אף בכגון שלקחו שור להרישה והשביח בבשר ושחטוהו, גם אז חולקים בשוה (רב המנוא). ואולם לקח כל אחד שור בשלו, זה במנה וזה במאתים, וחרשו בהם — כל אחד נוטל לפי מעותיו, שהרי שור כחוש אין עבודתו דומה לשור בריא. וכן אם הכניסו מטבעות גרועות ונשאו ונתנו בהן עד שנעשו חדשים — חולקים כפי החשבון שהטיל כל אחד. וכן לענין הפסד — אם נתיישנו המעות ונגרעו, ההפסד נחלק לפי החשבון.

דפים צג — צד

קעו. מי שהיה נשוי כמה נשים ומת, מי קודמת לגבות כתובתה? והאם צריכות כולן להשבע בגבייתן שלא נפרעו כבר מקודם לכן?

מי שהיה נשוי כמה נשים ומת, גובות כפי סדר כתיבת כתובותיהן, ראשונה ראשונה קודמת. הראשונה כשגובה נשבעת לשניה שלא נפרעה כבר, וכן השניה לשלישית והשלישית לרביעית. הרביעית אינה נשבעת. בן ננס אומר: אף היא נשבעת.

שמואל פירש מחלוקתם, כגון שנמצאת שדה אחת משדותיו שאינה שלו, וסובר בן ננס, הואיל ולמחר בעל הקרקע יבא ויטול את קרקעו בדין מאחת מהנשים, ושמא אין לה עוד ממה לגבות כתובתה, נמצאת מופסדת בגביית הרביעית, ועל כן יכולה להשביעה שלא נפרעה כבר. (ור"ח פירש, דלא כרש"י, שגם אם לא נמצאת השדה שאינה שלו, יכולות להשביעה מפני האפשרות הזו). ותנא קמא סבר, בעל חוב מאוחר שקדם מה שגבה לא גבה, הלכך אם תמצא שדה שאינה שלו, ישובו לגבות מן הרביעית והרי אינן מופסדות בגבייתה כלום, ולכן פטורה מן השבועה, (ומדובר ביתומים גדולים וסובר שהנפרעת מנכסי גדולים אינה נשבעת. או כגון שפטרה משבועה זו. ערש"י ותוס').

ורב נחמן פירש גם כן באופן זה אך מטעם אחר; שמא תכסיף הרביעית את השדה מפני האפשרות שיטלו השדה ממנה כשנמצאת אחת מהשדות שאינה שלו.

ואביי פירש שנחלקו בשאלה כללית, האם הנפרע מיתומים גדולים צריך שבועה [כדברי אביי קשישא] אם לאו.

היו יוצאות כולן ביום אחד — כל הקודמת לחברתה אפילו בשעה אחת, קודמת. וזהו בירושלים שהיו כותבים שעות בשטרות. היו יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה — חולקות בשוה.

אם הוא חי ואין די בנכסים לכל בעלי החובות, אם כבר תבעו ממנו כולם בית דין מחלקים בין כולם, אך אם לא תבע ממנו אלא אחד, חייב לפרוע לו מיד כל מה שיש לו עתה. (עפ"י קצות החשן קד סק"ב, בפירוש דברי הבית-יוסף).